

Cum sprijinim tranziția către sisteme agroalimentare rezistente și prietenoase cu clima în Europa Centrală și de Est?

1 Introducere

Agricultura din UE este responsabilă pentru aproximativ 13 % din emisiile de gaze cu efect de seră (GES).¹ La nivel mondial, sistemul agroalimentar este responsabil pentru aproape o treime din emisiile globale.² Agricultura și consumul de alimente sunt factori-cheie ai declinului biodiversității, ai degradării mediului și ai costurilor de sănătate asociate cu dietele dominante în prezent. Există o recunoaștere și un consens din ce în ce mai mare cu privire la faptul că trebuie să îmbunătățim urgent sustenabilitatea sistemelor agroalimentare pentru a aborda aceste crize multiple și interconectate.^{3,4}

Cele 11 țări din Europa Centrală și de Est (ECE) – Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria – dețin aproximativ o treime din totalul terenurilor agricole și sunt responsabile de, aproximativ, 23 % din emisiile agricole ale UE.⁵ Regiunea împărtășește similitudini istorice și socio-economice, precum și provocări și oportunități, care o diferențiază de țările din afara ECE.

Acest document de informare subliniază necesitatea unei abordări sistemice și integrate pentru a sprijini tranziția către sisteme agroalimentare rezistente și prietenoase cu clima în țările ECE. Rezumatul prezentat prezintă modul în care instrumentele politice cheie pe care țările le au la dispoziție – Politica Agricolă Comună, Planurile Naționale Integrate în Domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice, precum și politicile de sprijinire a consumului alimentar durabil – pot fi utilizate mai bine pentru a sprijini o astfel de abordare integrată. În cele din urmă, documentul subliniază importanța stabilirii unor obiective clare, a dezvoltării sprijinului social și a capacităților pentru tranziție.

2 Elemente constitutive esențiale pentru asigurarea tranziției

Există din ce în ce mai multe dovezi științifice și un consens din ce în ce mai mare cu privire la faptul că tranziția către sisteme agroalimentare rezistente și prietenoase pentru climă necesită trei elemente-cheie:

- O schimbare în modul de producere al alimentelor – în sensul unei mai mari importanțe a practicilor agroecologice și a soluțiilor naturale
- O schimbare către o alimentație bazată mai mult pe produse vegetale și alimente organice
- O reducere a risipei alimentare

Modul în care producem alimente trebuie să se orienteze către o mai mare încredere în practicile agroecologice și în soluțiile bazate pe natură și să sprijine o producție animalieră durabilă

Este nevoie de o schimbare fundamentală în direcția unei mai mari dependențe de **practicile agroecologice** ca parte a unei paradigme alternative care se bazează pe principii ecologice în gestionarea sistemelor agricole. Practicile agroecologice pot înlocui sau, cel puțin, pot reduce puternic nevoia de inputuri externe, cum ar fi pesticidele de sinteză, îngrășămintele minerale și organice și antibioticele, a căror producție și utilizare este asociată cu emisii semnificative și alte efecte negative asupra mediului și sănătății umane. Practicile agroecologice includ o gamă largă de activități, cum ar fi rotația culturilor, includerea leguminoaselor sau a culturilor de acoperire, culturile intercalate, precum și reproiectarea mai complexă a sistemelor, cum ar fi agricultura ecologică.⁶

Este important de remarcat faptul că potențialul suplimentar de captare a carbonului din sol pe solurile mineraleⁱ este limitat, nesigur, iar riscul de inversare intenționată sau neintenționată a carbonului captat este ridicat. Cu toate acestea, îmbunătățirea gestionării solurilor minerale este încă absolut necesară, în special pe terenurile cultivate. Dacă practicile actuale de gestionare a terenurilor agricole nu sunt îmbunătățite, terenurile cultivate vor continua să piardă carbon. Impactul climatic duce, de asemenea, la pierderi suplimentare. Acest lucru necesită îmbunătățiri substanțiale ale sistemelor arabile, în primul rând ca strategie de adaptare, cu beneficii colaterale pentru menținerea stocurilor de carbon.⁷

Împădurirea terenurilor agricole, care include combinarea copacilor cu pajiștile sau terenurile cultivate, are un potențial semnificativ de atenuare, cu multe beneficii diferite pentru biodiversitate, îmbunătățirea microclimatului și retenția apei. Atunci când împădurirea este realizată cu specii de arbori autohtoni pe terenuri de cultură

ⁱ olurile minerale sunt caracterizate de un conținut de materie organică de până la 30 %.

dominate anterior de monoculturi de cereale, are loc o creștere a rezistenței acestora la secetă și eroziune. O evaluare la nivelul UE estimează că, dacă o parte limitată (10 %) din terenurile agricole este convertită în noi sisteme agroforestiere, aceasta ar putea duce la o captare a carbonului de până la 235 Mt CO₂eq/an în UE.⁸

Turbăriile din UE stochează de patru până la cinci ori mai mult carbon decât copacii⁹, un depozit de carbon imens, dar vulnerabil, care trebuie menținut și restaurat. Turbăriile se caracterizează printr-un conținut de materie organică de cel puțin 30%. În regiunea ECE, cinci țări au o proporție semnificativă de turbării pe teritoriul lor: Polonia, România, Letonia, Lituania și Estonia. Multe dintre aceste turbării continuă să fie drenate pentru producția agricolă, ceea ce face ca acestea să fie o sursă semnificativă de emisii. De exemplu, dacă Polonia și România ar reumidifica doar patru procente din turbăriile drenate în scopuri agricole, acest lucru ar putea duce la o reducere de 41 % și, respectiv, 49 % a emisiilor agricole.¹⁰ Atunci când turbăriile sunt refăcute, acestea pot, de asemenea, să capteze CO₂ suplimentar din atmosferă. Cu toate acestea, captarea ar avea loc pe o perioadă foarte lungă, astfel încât, pe termen scurt, restaurarea contribuie în principal la evitarea emisiilor. Pe lângă reducerea emisiilor agricole, **restaurarea** turbăriilor și gestionarea alternativă a turbăriilor drenate prin **paludicultură** contribuie, de asemenea, la biodiversitate și la retenția apei și reduce riscul de inundații. Activitățile de paludicultură nu se vor implementa în turbăriile aflate într-o stare bună de conservare și cu valori ridicate ale biodiversității. Sunt potrivite pentru turbăriile deja degradate și intens utilizate.

Dimensiunea producției animaliere sustenabile într-o anumită țară și context geografic, luând în considerare sănătatea planetară globală, rămâne un subiect de discuție. Scenariile naționale pentru producția sustenabilă de animale sunt necesare pentru a ghida dialogul politic. Acestea trebuie să ia în considerare rolul sistemelor circulare și prietenoase cu mediul, inclusiv a sistemelor organice mixte – culturi și animale și a sistemelor extensive bazate pe pășunat și autosuficiență în hrănire, care pot susține biodiversitatea, peisajele culturale și reziliența. O trecere de la creșterea intensivă a animalelor către aceste sisteme poate sprijini tranziția către sisteme agroalimentare mai prietenoase cu clima, cu condiția să facă parte dintr-o schimbare generală către efective reduse de animale și diete bazate pe plante.¹¹

Un element cheie al tranziției este, de asemenea, trecerea la o **producție zootehnică durabilă**. În prezent, producția intensivă de animale, dependentă de importurile de furaje, este un factor cheie al emisiilor agricole, al poluării apei și aerului și al declinului biodiversității.¹²

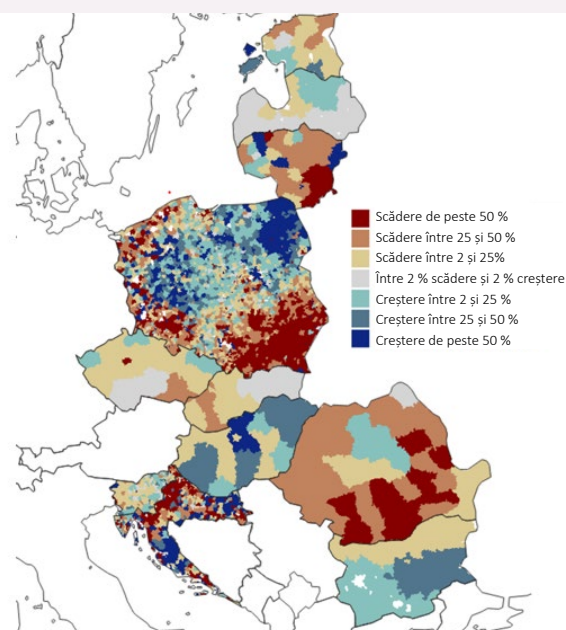
Caseta 1:

Producția de animale în țările ECE

Începând cu anul 2000, regiunea ECE a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de bovine în unele zone și o reducere a efectivelor de animale în zonele gestionate mai extensiv (a se vedea figura 1). Efectivul de bovine (UVM) a scăzut în perioada 2004–2010, apoi a crescut din nou în perioada 2010–2021, ceea ce reprezintă o creștere netă totală mică (creștere de 0,7 %) pe întreaga perioadă. În Croația, Bulgaria, Lituania și România, efectivele de bovine au scăzut cu 9 %, 15 %, 19 % și, respectiv, 35 %, iar în Polonia și Ungaria s-a înregistrat o creștere de 24 % și 23 % a efectivelor de bovine în perioada 2004–2021. În Slovacia, Slovenia, Cehia, Letonia, Estonia, efectivele de bovine au crescut mult mai puțin, între 0,7 %–5,5 %. Chiar și în cazul în care efectivele de bovine au scăzut, sectorul rumegătoarelor contribuie încă cu o parte semnificativă a emisiilor agricole, în principal datorită producției de carne de vită și de lapte.¹³ Numărul păsărilor de curte din regiune aproape că s-a dublat în perioada 2004–2021, ca urmare a unei producții de păsări de curte mai mult decât triplă în Polonia. Doar în Estonia și Slovacia producția de păsări de curte a scăzut. Numărul de porci a scăzut în întreaga regiune, dar importurile de carne de porc au crescut substanțial (cu 400 %). Regiunea este un exportator net de carne de vită și de pasăre și un importator net de carne de porc.

În aceeași perioadă, consumul de soia (determinat în mare parte de utilizarea pentru hrana animalelor) a crescut cu 40 %. Importurile de soia din America de Sud au crescut, la fel ca și producția internă de soia. (Toate datele provin din FAO 2024.¹²)

Fig. 1: Modificări ale efectivelor de bovine în perioada 2000–2020 (în % creștere / scădere) pentru țările ECE

Sursa: Malek, Ž., Yashchun, O., Romanchuk, Z., See, L., 2024b. Harmonized livestock number dataset for Europe. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11058509>

Îmbunătățirile tehnologice în vederea creșterii eficienței duc la o reducere a intensității emisiilor asociate producției de animale, scăzând amprenta de carbon pe unitate de producție. Aceste îmbunătățiri se concentrează, de exemplu, pe strategiile de hrănire și de creștere, pe biogaz, pe depozitarea și compostarea gunoiului de grajd, pe utilajele de aplicare a gunoiului de grajd cu emisii reduse sau pe uree și inhibitori de nitrificare. Într-adevăr, creșterea eficienței trebuie să joace un rol în reducerea emisiilor agricole, iar în țările ECE ar putea exista mai multe oportunități de creștere a eficienței decât în țările din afara ECE. Cu toate acestea, această abordare prezintă două preocupări semnificative. În primul rând, unele dintre tehnologii, cum ar fi utilajele utilizate pentru aplicarea de îngrășăminte cu emisii reduse și inhibitori sintetici de nitrificare, prezintă, de asemenea, riscuri pentru sănătatea solului și, prin urmare, pot submina capacitatea de producție a solurilor.⁷ În al doilea rând, aceste tehnologii nu reduc suficient de mult emisiile absolute sau alte externalități de mediu. În pofida îmbunătățirilor tehnologice și a investițiilor semnificative în îmbunătățirea eficienței și în modernizarea producției, emisiile agricole din regiunea ECE au continuat să stagneze începând cu anul 2000, iar din 2010 au crescut din nou, ca urmare și a creșterii numărului de animale. Pentru a îndeplini obiectivele climatice pe termen lung și pentru a rămâne în limitele planetare, îmbunătățirile în materie de eficiență tehnologică sunt insuficiente și este necesară o reducere absolută a numărului total de animale.^{14,15}

În plus, creșterea producției și eficiența ridicată asociate producției specializate de animale se realizează adesea în detrimentul bunăstării animalelor. Atunci când animalele sunt ținute în spații închise și fără acces la comportamente naturale, cum ar fi pășunatul, căutarea hranei sau bunăstarea interacțiunii sociale, acest lucru duce la stres fizic și psihologic și la o sensibilitate crescută la leziuni și la diverse boli, acestea din urmă având, de asemenea, implicații mai largi pentru sănătatea publică și pentru mediu. Utilizarea sporită a antibioticelor în producția de animale contribuie la dezvoltarea bacteriilor rezistente la antibiotice. Condițiile de creștere a animalelor facilitează apariția bolilor zoonotice, și anume a bolilor care pot fi transmise de la animale la oameni, cum ar fi virusul COVID-19.¹⁶

Dimensiunea producției animaliere sustenabile într-o anumită țară și context geografic, luând în considerare sănătatea planetară globală, rămâne un subiect de discuție. Scenariile naționale pentru producția sustenabilă de animale sunt necesare pentru a ghida dialogul politic. Acestea trebuie să ia în considerare rolul sistemelor circulare și prietenoase cu mediul, inclusiv a sistemelor organice mixte – culturi și animale și a sistemelor extensive bazate pe pășunat și autosuficiență în hrănire, care pot susține biodiversitatea, peisajele culturale și reziliența. O trecere de la creșterea intensivă a animalelor către aceste sisteme poate sprijini tranziția către sisteme agroalimentare mai prietenoase cu clima, cu condiția să facă parte dintr-o schimbare generală către efective reduse de animale și diete bazate pe plante.

În sistemele de pășunat extensiv, numărul de animale ar putea fi optimizat pentru a evita alte abandonuri și pentru a menține biodiversitatea, deoarece erbivorele care pasc contribuie la menținerea biodiversității și a peisajelor culturale. Cu toate acestea, este în continuare necesară o reducere globală a emisiilor directe asociate creșterii animalelor, în conformitate cu obiectivele climatice pe termen lung. Chiar și țările cu cel mai mic număr de animale, cum ar fi Bulgaria, Slovacia sau țările baltice, ar trebui să realizeze reduceri ale emisiilor naționale directe provenite din activitățile de creștere a animalelor până în 2050.¹⁷

Va amenința tranziția agroecologică securitatea alimentară? Pe termen scurt și în comparație cu sistemele convenționale care se bazează pe inputuri sintetice, tranziția către soluții agroecologice poate duce la randamente mai mici, ceea ce, potrivit unor părți interesate, ar amenința securitatea alimentară. Cu toate acestea, securitatea alimentară nu reprezintă o preocupare în contextul UE, deși producția mai mică reprezintă un risc în ceea ce privește pierderile de dioxid de carbon și deplasarea emisiilor UE în străinătate.

Studii recente au arătat că, dacă tranziția către practici agroecologice este însoțită de o schimbare către o alimentație bazată mai mult pe plante și de o reducere a risipei alimentare, se poate asigura o producție agricolă suficientă și, în același timp, se pot atinge obiectivele în materie de climă, mediu și sănătate.^{18,19}

În același timp, tranziția către soluții agroecologice și bazate pe natură este esențială pentru a menține și a crește stocurile de carbon, pentru a sprijini biodiversitatea și sănătatea solului, ca elemente-cheie ale capacității productive pe termen lung a agriculturii.²⁰ Prin faptul că se bazează mai mult pe natură și pe practicile agroecologice, producția agricolă își sporește rezistența la secetă și la alte fenomene extreme.²¹

Schimbarea dietei permite o schimbare a modului în care producem alimente și aduce beneficii semnificative pentru sănătatea publică

Trecerea la o alimentație bazată mai mult pe plante sau bogată în plante este o strategie centrală pentru tranziția spre durabilitate în sistemele agroalimentare, din cauza intensității ridicate a resurselor și a emisiilor asociate cu alimentele de origine animală. Trecerea la o mai mare dependență de alimentele pe bază de plante ușurează presiunea de a maximiza producția agricolă cu un model agricol cu intrări și ieșiri ridicate și permite o trecere la practici agroecologice, agricultură ecologică, împădurirea terenurilor agricole și paludicultură.

O alimentație bazată mai mult pe plante sprijină, de asemenea, sănătatea umană prin promovarea unui consum crescut de fructe, legume, cereale integrale, leguminoase și nuci. Studii recente au arătat că modelele actuale de alimentație care conduc la boli netransmisibile contribuie în mod esențial la costurile de sănătate ascunse ale sistemelor agroalimentare.^{4,22}

Termenul „dietă bazată pe plante” cuprinde un spectru de obiceiuri alimentare, de la încorporarea moderată a produselor de origine animală până la dietele pur vegane. Un exemplu bine cunoscut de dietă bazată pe plante este dieta mediteraneană. În discuțiile publice, termenul „bazată pe plante” este frecvent interpretat greșit ca însemnând „pur vegetal” sau „vegană”.²³ Mai degrabă, descrierile dietelor bazate pe plante evidențiază predominant promovarea alimentelor sănătoase, derivate din plante, cum ar fi fructele, legumele, cerealele integrale, leguminoasele, nucile și semințele, cu o pondere limitată de alimente de origine animală.^{24,ii} Consumul moderat de carne, în special reducerea consumului de carne roșie, ne permite să rămânem în limitele sănătății planetare.¹⁴

Reducerea risipei alimentare conservă resursele și îmbunătățește securitatea alimentară

Potrivit Eurostat, aproximativ 10 % din alimentele din Europa sunt irosite după ce ajung direct în magazinele de vânzare cu amănuntul, în serviciile de alimentație publică sau în gospodării. În cadrul UE, gospodăriile produc peste jumătate din totalul de deșeuri alimentare, reprezentând 54 %. Producția de alimente generează 21 % din totalul deșeurilor alimentare, producția primară și restaurantele/serviciile de alimentație publică generează fiecare nouă procente, iar comerțul și distribuția de alimente restul de șapte procente.²⁵

Deșeurile alimentare reprezintă o pierdere semnificativă de resurse, inclusiv apă, terenuri, energie, forță de muncă și capital, și contribuie în mod semnificativ la emisiile de gaze cu efect de seră.²⁶ Reducerea risipei alimentare nu numai că susține conservarea resurselor, dar are și potențialul de a îmbunătăți securitatea alimentară prin redirecționarea alimentelor către cei care au nevoie de ele.⁴

3 Cum poate fi sprijinită tranziția?

Este necesară o abordare coordonată și sistemică pentru a răspunde schimbărilor necesare atât în ceea ce privește producția, cât și consumul. În ceea ce privește producția, factorii de decizie politică trebuie să abordeze problema poziției economice tot mai reduse a agricultorilor în lanțurile de aprovizionare agroalimentară, lipsa stimulentele pentru a adopta metode alternative de agricultură, precum și lipsa cunoștințelor, a consultanței personalizate și cercetării pentru a-i sprijini pe agricultori în tranziția către acest proces. În ceea ce privește consumul, strategiile alimentare coordonate, liniile directoare privind alimentația, sprijinul pentru achiziții publice durabile și dezvoltarea piețelor pentru alimentele organice și alimentele pe bază de plante sunt doar câteva instrumente-cheie necesare pentru a sprijini tranziția.

ii În ghidurile lor actualizate din 2024, Societatea Germană de Nutriție, de exemplu, recomandă ca produsele lactate să poată fi consumate zilnic, iar consumul de carne să fie limitat la 300 g pe săptămână. Pentru mai multe informații, consultați: <https://www.dge.de/gesunde-ernaehrung/gut-essen-und-trinken/dge-empfehlungen/>.

Politica Agricolă Comună (PAC)

Un element-cheie în realizarea acestei tranziții este reorientarea sistemelor de subvenții și de stimulente existente și facilitarea unui mediu favorabil care să abordeze barierele cu care se confruntă agricultorii. PAC poate juca un rol major în această privință datorită bugetului său semnificativ. Cu toate acestea, analiza noastră privind modul în care cele 11 țări din ECE au conceput Planurile Naționale Strategice (PNS) arată că aceasta continuă să aibă un impact pozitiv limitat asupra atenuării schimbărilor climatice și adaptării la acestea și că ar putea fi utilizată mult mai bine pentru a sprijini tranziția.²⁷ Există un decalaj deschis între bugetul alocat pentru atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea și plățile neorientate către activitățile cu emisii intensive, inclusiv producția animalieră și agricultura bazată pe drenaj.

În perioada actuală, țările din ECE pot îmbunătăți în continuare în mod semnificativ impactul climatic al PNS. Țările pot:

- Consolidarea **condiționalităților** privind sănătatea solului, protecția pajiștilor permanente, caracteristicile peisajului și protecția turbăriilor.
- Corelarea plăților **cuplate** pentru animale de standarde clare de mediu și de bunăstare a animalelor și să limiteze aceste plăți la animalele crescute în mod extensiv în scopul sprijinirii biodiversității, al prevenirii abandonului rural sau al altor obiective de mediu clar definite. Eliminarea treptată a plăților cuplate care în prezent sunt destinate animalelor gestionate în mod intensiv și marilor exploatații de bovine și vaci de lapte.
- Stabilirea unor standarde și obiective de mediu ridicate pentru fondurile alocate componentelor de **investiții** destinate modernizării și îmbunătățirii productivității, care reprezintă în prezent cea mai mare parte a bugetului de investiții pentru exploatațiile agricole. Creșterea substanțială a procentului din buget destinat investițiilor specifice în domeniul climei și al mediului.
- Consolidarea finanțării și a nivelurilor de stimulare pentru împădurirea terenurilor agricole și **restaurarea turbăriilor** prin intermediul eco-schemelor, al angajamentelor de agro-mediu și climă și al sprijinului consultativ. Introducerea proiectelor pilot pentru dezvoltarea de noi sisteme agroforestiere și de paludicultură.
- **Consolidarea cerințelor din cadrul ecoschemelor pentru** sistemele arabile pentru a stabili obiective mai ambițioase în ceea ce privește rotația culturilor, includerea leguminoaselor, gestionarea reziduurilor și sprijinirea elementelor de peisaj. Având în vedere suprafața mare vizată de ecosisteme, orice îmbunătățire a ecosistemelor va avea un impact semnificativ asupra atenuării, rezilienței și biodiversității.
- Îmbunătățirea finanțării și a conceperii unor angajamente ambițioase în materie de agro-mediu și climă pentru a evita și mai mult cerințele legate de efectul de greutate moartă. Îmbunătățirea flexibilității pentru agricultori și asigurarea unui sprijin suficient în ceea ce privește consilierea acestora pentru a spori interesul și adoptarea acestor măsuri.
- Consolidarea semnificativă a intervențiilor în favoarea bunăstării animalelor prin trecerea de la îmbunătățiri tehnice minime (cum ar fi o creștere de numai 10% a spațiului de locuit) la cerințe ambițioase privind accesul la aer liber și la pășuni. Eliminarea sprijinului pentru așa-numitele mega-stabule (unități cu mai mult de 500 UVM) în cadrul plăților pentru bunăstarea animalelor și al plăților cuplate.
- Îmbunătățirea criteriilor de eligibilitate pentru plățile PAC pentru a include copaci, benzi înierbate și sisteme agroforestiere. Sprijinirea proiectelor-pilot, a măsurilor ambițioase de agro-mediu-climă și a măsurilor de investiții, precum și a măsurilor de consiliere pentru a sprijini înființarea de noi sisteme agroforestiere, ca un factor de schimbare a jocului pentru creșterea stocurilor de carbon și îmbunătățirea rezilienței peisajelor agricole.
- Dezvoltarea de investiții și intervenții specifice pentru a sprijini lanțurile valorice și dezvoltarea pieței pentru produsele ecologice, precum și capacitatea de consiliere și de cercetare în domeniul agriculturii ecologice.
- Se concentrează pe dezvoltarea capacităților instituționale, cercetare și sprijin consultativ pentru practici agroecologice, agroforesterie și paludicultură.
- Începerea unui dialog și colectarea de date pentru a sprijini o reorientare fundamentală a **PAC după 2028**.ⁱⁱⁱ

iii A se vedea <https://ieep.eu/wp-content/uploads/2023/09/Transforming-EU-land-use-and-the-CAP-a-post-2024-vision-paper-IEEP-2023.pdf>

Corelarea obiectivelor agricole, alimentare și climatice prin intermediul Planurilor naționale integrate în domeniul energiei și schimbărilor climatice (PNIESC)

Planurile naționale integrate în domeniul energiei și schimbărilor climatice sunt un instrument esențial pentru a face legătura între obiectivele agricole, alimentare și climatice. Cu toate acestea, analiza planurilor din țările Europei Centrale și de Est arată că acestea nu reflectă o ambiție suficientă pentru agricultură, deoarece se preconizează că niciuna dintre țări nu își va atinge atât obiectivul privind ESR, cât și cel privind LULUCF. Acest lucru evidențiază necesitatea unei schimbări radicale în ceea ce privește eforturile de atenuare în agricultură și gestionarea terenurilor în țările ECE. Într-adevăr, agricultura și gestionarea terenurilor primesc o atenție foarte limitată în planurile actuale PNIESC. Accentul pus pe obiectivele cantitative privind clima înseamnă, de asemenea, că măsurile tehnice, care produc reduceri ușor cuantificabile ale emisiilor, sunt preferate în detrimentul unor abordări mai holistice, inclusiv practicile agroecologice, reîmpădurirea terenurilor agricole, restaurarea turbăriilor și schimbările de regim alimentar.

Pentru a evita riscul ca acțiunile de atenuare să submineze alte obiective și pentru a dezvolta sinergii cu nevoile de mediu și de sănătate publică, PNIESC ar trebui să includă obiective explicite pentru intensificarea punerii în aplicare a practicilor agroecologice, a împăduririi terenurilor agricole și a restaurării turbăriilor, precum și a consumului durabil de alimente.

Țările ar trebui, cel puțin, să urmărească, de asemenea, să cuantifice potențialul de atenuare a schimbărilor climatice al intervențiilor lor în cadrul Planurilor Naționale Strategice pentru Agricultură și să elaboreze evaluări naționale privind beneficiile de atenuare a schimbărilor alimentare. Aceste cuantificări pot servi drept bază pentru evaluarea necesității de revizuire a Planurilor Naționale Strategice pentru Agricultură și de elaborare a unor politici suplimentare.

Elaborarea de politici pentru un consum alimentar durabil și reducerea risipei alimentare

Consumul durabil de alimente este o pârgie esențială pentru tranziția spre durabilitate în sistemele agroalimentare. Pentru a progresa în acest domeniu, un prim pas esențial este reprezentat de schimbarea perspectivei de la responsabilitatea individuală la rolul pe care mediile alimentare îl joacă în determinarea consumului de alimente. În mod obișnuit, abordarea de tipul „responsabilizarea consumatorilor”²⁸ plasează responsabilitatea pentru alegerile sustenabile în mâinile consumatorilor, pornind de la ipoteza că, consumatorii luminați pot face alegerea „corectă”. Această abordare sugerează că cererea consumatorilor determină oferta de pe piață: dacă consumatorii încetează să mai ceară anumite produse nesustenabile, producția acestora va înceta în cele din urmă.

Cu toate acestea, deciziile individuale nu sunt luate în mod izolat, ci sunt influențate în mod semnificativ de contextele în care au loc. Factori precum disponibilitatea produselor durabile, strategiile de stabilire a prețurilor, tacticile de marketing și normele sociale modelează mediile decizionale și comportamentul consumatorilor.^{iv}

Consumul durabil de alimente poate fi promovat prin modelarea mediilor alimentare astfel încât să se asigure că produsele și mesele durabile și sănătoase sunt cele mai accesibile, disponibile și plăcute. Alegerile durabile și sănătoase devin alegeri ușoare.

Strategiile alimentare naționale și locale pot sprijini mediile decizionale și pot asigura o colaborare coerentă a diferitelor instrumente politice. Sunt disponibile diverse instrumente care pot face parte din această combinație de politici.

^{iv} A se vedea, de exemplu, **SAM (2023)**. Towards sustainable food consumption – Promoting healthy, affordable and sustainable food consumption choices (Publications Office of the European Union). European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Group of Chief Scientific Advisors. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/29369>
SAPEA, S. A. for P. by E. A. (2023). Towards sustainable food consumption: Evidence review report. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8031939>

- Campaniile, publicitatea și marketingul alimentar abordează contextele socio-culturale în care oamenii iau decizii privind consumul de alimente. Acestea pot contribui la creșterea atractivității și a dorinței pentru o alimentație durabilă.
- Serviciile educaționale și de consiliere pot permite dobândirea de capacități și competențe adecvate pentru a aplica în mod activ un consum sănătos și durabil, de exemplu, prin abilități de gătit, de grădinarit, dar și prin cunoașterea efectelor unei alimentații nesustenabile și a modului în care se poate schimba această alimentație.
- Stimuletele financiare au o influență asupra cererii și ofertei și pot astfel reduce consumul de produse care conțin zahăr sau produse de origine animală, de exemplu, și pot promova consumul de fructe și legume sau de produse pe bază de plante în general.²³ Instrumentele financiare includ taxe, de exemplu, impozitarea cărnii, taxa pe zahăr, retragerea cotei reduse de TVA pentru produsele de origine animală, reducerea cotei de TVA pentru fructe, legume și leguminoase la zero la sută sau introducerea unei accize pentru produsele de origine animală.
- Serviciile de catering în afara casei pot modela în mod eficient mediile alimentare, deoarece reprezintă o zonă de consum alimentar care este în creștere de ani de zile. Asigurarea unei aprovizionări mai durabile în cadrul acestui sector este crucială pentru a impulsiona transformarea sistemului agroalimentar, mai ales deoarece consumul public contribuie la modelarea standardelor și a percepției a ceea ce este considerat normal. Guvernele dețin o influență directă asupra acestei piețe, în special în ceea ce privește cateringul organizat pentru autoritățile publice, școli sau spitale. Acestea pot stabili, de asemenea, orientări privind achizițiile publice, reglementări legale, servicii de consiliere și standarde. În plus, sectorul de catering comunal poate juca un rol esențial în promovarea dezvoltării lanțurilor valorice bioregionale și vegetale.²⁹

Stabilirea unor obiective clare, consolidarea sprijinului și a capacității societății

Pentru a accelera dezvoltarea politicilor necesare pentru tranziție, sunt necesare mai multe fluxuri de acțiuni:³⁰

1. Creșterea gradului de conștientizare a elementelor cheie ale tranziției spre durabilitate: modul în care producem alimente, schimbările în alimentație și reducerea risipei alimentare. O resursă utilă în acest context este seria de webinarii „[Climate Action in Agri-food Systems in Central Eastern Europe](#)”.
2. Elaborarea de concepte demonstrative în diferite țări și regiuni, care să prezinte beneficiile tranziției spre durabilitate pentru agricultori și pentru societate ..
3. Definirea unor obiective clare și simple, care pot fi ușor de recunoscut și acceptate pe scară largă, cum ar fi obiective concrete de restaurare a turbăriilor, înființarea de noi sisteme agroforestiere, creșterea suprafeței cultivate în regim de agricultură ecologică, consumul de alimente ecologice în școli, producerea de alimente pe bază de plante, bunăstare ambițioasă a animalelor cu acces la aer liber și pășunat.
4. Crearea unei presiuni politice și sociale suficiente în jurul acestor obiective.
5. Dezvoltarea unei coaliții largi de actori sociali care să colaboreze pentru a face presiuni în vederea stabilirii și punerii în aplicare a unor obiective concrete.
6. Dezvoltarea capacității diferitelor instituții pentru a sprijini și susține tranziția.

Aceste condiții se construiesc și se consolidează reciproc și, în cele din urmă, pot facilita o tranziție mai amplă către sisteme agroalimentare rezistente și prietenoase din punct de vedere climatic în țările ECE.

Referințe

- ¹ EEA. (2023). Greenhouse gas emissions from land use, land use change and forestry in Europe. European Environment Agency. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/greenhouse-gas-emissions-from-land>
- ² Crippa, M., Solazzo, E., Guizzardi, D., Monforti-Ferrario, F., Tubiello, F. N., & Leip, A. (2021). Food systems are responsible for a third of global anthropogenic GHG emissions. *Nature Food*, 2(3), 198–209. <https://doi.org/10.1038/s43016-021-00225-9>
- ³ Richardson, K., Steffen, W., Lucht, W., Bendsten, & Corneö. (2023). Earth beyond six of nine planetary boundaries | Science Advances. *Science Advances*. <https://doi.org/10.1126/sciadv.adh2458>
- ⁴ FAO. (2023). The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems. <https://doi.org/10.4060/cc7724en>
- ⁵ EEA. (2021). EEA greenhouse gases—Data viewer. European Environment Agency. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>
- ⁶ Gliessman, S. (2016). Transforming food systems with agroecology. *Agroecology and Sustainable Food Systems*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21683565.2015.1130765>
- ⁷ Frelüh-Larsen, Ana et al. (2022) Role of soils in climate change mitigation. Interim Report. Climate Change 56/2022. German Environment Agency: Dessau-Roßlau. <https://www.ecologic.eu/18782>
- ⁸ Kay, S., Rega, C., Moreno, G., Den Herder, M., Palma, J. H. N., Borek, R., Crous-Duran, J., Freese, D., Giannitsopoulos, M., Graves, A., Jäger, M., Lamersdorf, N., Memedemin, D., Mosquera-Losada, R., Pantera, A., Paracchini, M. L., Paris, P., Roces-Díaz, J. V., Rolo, V., ... Herzog, F. (2019). Agroforestry creates carbon sinks whilst enhancing the environment in agricultural landscapes in Europe. *Land Use Policy*, 83, 581–593. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.02.025>
- ⁹ Swindles, G. T., Morris, P. J., Mullan, D. J., Payne, R. J., Roland, T. P., Amesbury, M. J., Lamentowicz, M., Turner, T. E., Gallego-Sala, A., Sim, T., Barr, I. D., Blaauw, M., Blundell, A., Chambers, F. M., Charman, D. J., Feurdean, A., Galloway, J. M., Gałka, M., Green, S. M., ... Warner, B. (2019). Widespread drying of European peatlands in recent centuries. *Nature Geoscience*, 12(11), 922–928. <https://doi.org/10.1038/s41561-019-0462-z>
- ¹⁰ Greifswald Mire Centre. (2020). Peatlands in the EU Common Agriculture Policy (CAP) after 2020 (Position Paper Version 4.8) https://www.greifswaldmoor.de/files/dokumente/Infopapiere_Briefings/202003_CAP%20Policy%20Brief%20Peatlands%20in%20the%20new%20EU%20Version%204.8.pdf
- ¹¹ Timár, G.; Jakab, G.; Székely, B. A Step from Vulnerability to Resilience: Restoring the Landscape Water-Storage Capacity of the Great Hungarian Plain—An Assessment and a Proposal. *Land* 2024, 13, 146. <https://doi.org/10.3390/land13020146>
- ¹² Springmann, M., Clark, M., Mason-D’Croz, D., Wiebe, K., Bodirsky, B. L., Lassaletta, L., de Vries, W., Vermeulen, S. J., Herrero, M., Carlson, K. M., Jonell, M., Troell, M., DeClerck, F., Gordon, L. J., Zurayk, R., Scarborough, P., Rayner, M., Loken, B., Fanzo, J., ... Willett, W. (2018). Options for keeping the food system within environmental limits. *Nature*, 562(7728), 519–525. <https://doi.org/10.1038/s41586-018-0594-0>
- ¹³ FAO, 2024. FAOSTAT – Food and agriculture data. <http://www.fao.org/faostat/en/#home>
- ¹⁴ Poore, J., & Nemecek, T. (2018). Reducing food’s environmental impacts through producers and consumers. *Science*, 360(6392), 987–992. <https://doi.org/10.1126/science.aag0216>
- ¹⁵ Sun, Z., Scherer, L., Tukker, A. et al. Dietary change in high-income nations alone can lead to substantial double climate dividend. *Nat Food* 3, 29–37 (2022). <https://doi.org/10.1038/s43016-021-00431-5>
- ¹⁶ Shepon, A., Wu, T., Kremen, C., Dayan, T., Perfecto, I., Fanzo, J., Eshel, G., & Golden, C. D. (2023). Exploring scenarios for the food system–zoonotic risk interface. *The Lancet Planetary Health*, 7(4), e329–e335. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(23\)00007-4](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(23)00007-4)
- ¹⁷ Buckwell, Allan & Nadeu, Elisabet. (2018). What is the Safe Operating Space for EU livestock? https://risefoundation.eu/wp-content/uploads/2020/07/2018_RISE_Livestock_Exec_Summ.pdf
- ¹⁸ Schiavo, M., Le Mouél, C., Poux, X., & Aubert, P.-M. (2023). The land use, trade, and global food security impacts of an agroecological transition in the EU. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 7. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1189952>

- ¹⁹ Food System Economics Commission. (n.d.). The Dietary Shift. Eas as if it will save people, societies and the planet—Because it will. (Policy Brief 4).
- ²⁰ Nadeu, E. (2022). Nature restoration as a driver for resilient food systems. Reviewing the evidence. [Policy Report]. Institut for European Environmental Policy. <https://ieep.eu/publications/nature-restoration-as-a-driver-for-resilient-food-systems/>
- ²¹ van Dijk, R., Godfroy, A., Nadeu, E., and M. Muro (2024) 'Increasing climate change resilience through sustainable agricultural practices: evidence for wheat, potatoes and olives', Research Report, Institute for European Environmental Policy.
- ²² Lucas, E., Guo, M., & Guillén-Gosálbez, G. (2023). Low-carbon diets can reduce global ecological and health costs. *Nature Food*, 4(5), 394–406. <https://doi.org/10.1038/s43016-023-00749-2>
- ²³ Quack, D., Wunder, S., Jäggle, J., & Meier, J. (2023). Entwicklung von politischen Handlungsansätzen für die Unterstützung stärker pflanzenbasierter Ernährungsweisen (1–Teilbericht (AP3) des Projekts „Nachhaltiges Wirtschaften: Sozialökologische Transformation des Ernährungssystems (STErn). Umweltbundesamt. <https://www.umweltbundesamt.de/publikationen/entwicklung-von-politischen-handlungsansetzen-fuer>
- ²⁴ EUFIC (2021). Was ist eine pflanzenbasierte Ernährung und hat sie Vorteile? European Food Information Council. <https://www.eufic.org/de/gesund-leben/artikel/was-ist-eine-pflanzenbasierte-ernaehrung-und-hat-sie-vorteile/>
- ²⁵ Eurostat. (2023). Food waste and food waste prevention—Estimates. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Food_waste_and_food_waste_prevention_-_estimates
- ²⁶ Zhu, J., Luo, Z., Sun, T., Li, W., Zhou, W., Wang, X., ... & Yin, K. (2023). Cradle-to-grave emissions from food loss and waste represent half of total greenhouse gas emissions from food systems. *Nature Food*, 4(3), 247–256
- ²⁷ Frelih Larsen et al 2024. Towards climate friendly and resilient agri-food systems in Central Eastern Europe: the role of agro-ecological practices, sustainable diets, and holistic policies. Berlin: Ecologic Institute. <https://www.ecologic.eu/19709>
- ²⁸ Kipp, A., & Hawkins, R. (2019). The responsabilization of “development consumers” through cause-related marketing campaigns. *Consumption Markets & Culture*, 22(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/10253866.2018.1431221>
- ²⁹ Hanke, G., Jäggle, J., Quack, D., Wolff, F., Brunn, C., Jánoszy, B., & Mering, F. von. (2023). Components for the Transformation towards a Sustainable Food System. <https://www.ecologic.eu/19463>
- ³⁰ Runhaar, H. A. C. (2021). Four critical conditions for agroecological transitions in Europe. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 19(3–4), 227–233. <https://doi.org/10.1080/14735903.2021.1906055>

Imprima

Acest document de informare a fost redactat de către Ecologic Institute și IEEP în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților pentru o acțiune climatică ambițioasă în sectorul agroalimentar din Europa Centrală și de Est”, finanțat de Robert Bosch Foundation.

Data: Iunie, 2024

Contact: Dr. Ana Frelih-Larsen, Senior Fellow, Ecologic Institute, Berlin
ana.frelh-larsen@ecologic.eu

Design: Lena Aebli/Ecologic Institute

Fotografii: Dr. Ana Frelih-Larsen, phacelia@pixabay.com, Mr. Žymantas Morkvėnas, [Frederick Doersch@iStock.com](mailto:Frederick.Doersch@iStock.com), Mr. Žymantas Morkvėnas, [Viktor Pravdica@Fotolia.com](mailto:Viktor.Pravdica@Fotolia.com), [Markus Spiske@pexels.com](mailto:Markus.Spiske@pexels.com)